

“Sommerlejren”

Longelse Sønderskov
af Kirsten Nistrup Vilhelmsen

En oase og et fristed, der har givet udviklingspotentialer til mange børn og unge fra Rudkøbing og omegn i 100 år.

Historisk baggrund:

I begyndelsen af det tyvende århundrede blev ungdomsforeninger og -organisationer inspireret til at sende medlemmerne på sommerlejre. Det var både kirkelige, politiske og sociale ungdomskorps, der indså behovet for at give ungdommen ophold i landlige omgivelser med masser af frisk luft, fysisk aktivitet og fuldfed affodring.

På Langeland satte disse strømninger gang i opførelse af mindst fire sommerlejre eller feriekolonier, nemlig “Hovborglejren” på Langelands nordspids, som FDF lod opføre, “Hjortebakken” lige syd for Lohals, som Københavns Kommunes Lærerforening stod for, Sct. Georgsgildets hytte i Spodsbjerg og endelig “Sommerlejren” i Longelse Sønderskov, som KFUM i Rudkøbing byggede.

“Hovborglejren” blev indviet i 1919, “Hjortebakken” i 1916, “Sct. Georgsgildehytten”, der var en barak fra Ålborg fra krigens tid, blev ført til Spodsbjerg og sat op i 1947, og “Sommerlejren” blev bygget i 1920. I Magleby Forsamlingshus kendes der til afholdte feriekolonier i 1920'erne for københavnere-børn.

KFUM i Rudkøbing havde været aktiv i byen siden 1908 og havde bygget eget hus i Ahlefeldtsgade i 1915. I 1924 flyttede de fra ejendommen i Ahlefeldtsgade til den nedlagte tobaksfabrik i Sidsel Bagsgade. Ejendommen blev straks udvidet med en ekstra etage til indretning af værelser. Foreningen drev, udover kristeligt samvær og oplæring, pensionat for unge mænd. Der var ansat en bestyrerinde og husassistenter til at drive denne virksomhed med 12-15 pensionærer.

Ferieloven var langt fra opfundet i begyndelsen af det tyvende århundrede, men der var et stigende behov for udfoldelse i naturen på fridage, og fridage var søndage og helligdage. KFUM havde allerede fra starten haft ideen til afholdelse af sommerlejre for børn og unge. Der var tre afdelinger, hovedafdelingen - de ældre, ungdomsafdelingen og endelig yngsteafdelingen.

Postkort med motiv af sovesalen i træbarakken ved Steensgård, taget ca. 1915.

Postkort med "Sommerlejren" ved Steensgård, formentlig taget i 1915.

Den første KFUM-sommerlejr fandt sted i 1911 og foregik i telt på en gård i Snøde. I 1912 blev der opsat en træbarak på en grund ved Nygårds Hjørne, hvor jorden var stillet til rådighed af godsejer Steen Steensen Leth, Steensgård. Her blev sommerlejrene afholdt indtil 1916, hvor barakken flyttedes til Longelse Sønderskov. Der findes trykte opslag med annoncering af de første sommerlejre på Steensgård og i Sdr. Longelse. Det var ikke uden problemer at arrangere lejrene. Til Snøde og Steensgård foregik rejsen med motorbåd, og i tiden omkring første verdenskrig måtte man medbringe rationeringsmærker til brug for madlavningen.

I 1916 overdrog sognefoged og gårdejer Th. Hansen og frue et område i Longelse Sønderskov til KFUM til brug for afholdelse af sommerlejrene. Træbarakken fra Steensgård gods blev angiveligt fragtet på båd langs kysten ned til Longelse Sønderskov. Træbarakken fik visse forbedringer efter flytningen. Bl. a. blev der opsat hængekøjer i stedet for den løse halm på gulvet. Huset var oprindeligt delt i to, et soverum og et spisekøkkenrum.

I sommeren 1921 købte KFUM i Rudkøbing jord af to lodsejere i Longelse Sønderskov, nemlig 5700 kvadratmeter af sognefoged og gårdejer Th. Hansen, Sønderskov og 8370 kvadratmeter af gårdejer Morten Alfred Bjerg, Sønder Longelse for henholdsvis 400 kr. og 500 kr. Købekontrakterne var underskrevet af sælgerne og avlsbruger Christen Jørgensen, som repræsentant for KFUM. Der var i aftalen sikret adgang til vand fra en brønd beliggende på Sønderskovgårds jord. Desuden blev der sikret vejadgang til arealet. Til gengæld måtte sælgeren Bjerg have adgang til stranden via det solgte jordstykke. Der blev nu bygget et stenhus på grunden. Huset blev klogeligt placeret tilbagetrækket fra stranden, beskyttet af den yderste klitrække mod Langelandsbæltet. Ifølge kilder var husets bygmester en sekretær i KFUM, der tidligere havde været murer. Han støbte blokstenene på stedet med brug af strandens sand og byggede huset af disse sten, mange år før kommerciel blokstensproduktion var kendt. Det grundmurede hus blev allerede indviet sommeren 1920, selvom jordhandelen foregik året efter.

Anvendelsen af "Sommerlejren":

De unge mennesker fra KFUMs pensionat, udelukkende mænd, var flittige til at benytte sommerlejren. Det var unge mænd beskæftiget på vidt forskellige arbejdsområder. På den tid var de ikke indstillet til at klare almindelig husholdning, så opholdene i Longelse Sønderkov indebar assistance fra "Tanterne" til bl. a. madlavning. Tanterne kunne være pensionatets kvindelige personale, men også andre frivillige kvinder deltog. Sofus Larsen, der var kontrolassistent på Midtlangeland Herregårdsmejeri dvs. at han kontrollerede mælkens kvalitet på gårdene, boede ind imellem på KFUM's pensionat. Han var en flittig sangskriver i forbindelse med turene til "Sommerlejren", og en del af disse sange er bevarede og giver et fint indblik i disse befriende ekspeditioner til Longelse Sønderkov. Hans søster Ingeborg Larsen var iøvrigt bestyrerinde på KFUMs pensionat i nogle år, og han blev i 1929 en af de første tropførere for KFUM-spejderne i Rudkøbing.

Omkræd: Ved Sønderkov der har vi rigtig lov
at nyde dagen som vi vil
til all slags sjov og spil.

Må jeg ha' lov at synges for jer en lille sang
om hvad der ses og høres her, derhvil jeg føler trang.

Da det i byen rygtes, vi skul' til Sønderkov,
da høstes fra et drengekor, hvor det skal blive sjov.

Så kom da end'lig lørdag, vi alle skul' af sted
Johann started kl. 2 sin kone tog han med.

Da kl. knapt var fire, vi started alle mand,
så snart som lyden den var nået, vi alle gik i vand.

Ja, vandet var så dejligt, og det gav øjetit,
men bølgerne de ved berked, vi spuste ikke lidt.

Den lille fozgen Damsbo, som er vor fælles ven,
i højen højt han kravled op, men møtte ned igennem.

Ja, tænkt jer midt om natten, der blev en veldig st,
og det var fozgen Damsbo som ud af højen røj.

Han mærked det stel ikke, og vidste ej deraf,
men tro, at han i den slags ting kan finde stort behag.

K. F. U. M.

Ahlefeldtsgade.

K. F. U. M.s Sommerlejr 1922.

Igen i Aar indbyder K. F. U. M. i Rudkøbing de Unge til nogle Dages frit og frisk Samvær med jævnaldrende Kammerater i vor dejlige Sommerlejr. Dagen begynder og slutter med en Andagt; den øvrige Tid af Dagen benyttes til Samvær (Sport, Udflugter og Badning.)

Badning uden Ledernes Tilladelse er **strengt** forbudt, i det hele taget maa der vises Lydighed overfor Ledelsen. I Tilfælde af daarlig Opførsel hjemsendes vedkommende.

Enhver maa selv medbringe godt Humør, Kam, Børste, Sæbe, Tandbørste, et eller helst to Tæpper og Haandklæder. Et Par ekstra Strømper og en ekstra Bluse vil være hensigtsmæssig i Tilfælde af Regn. Samtlige Ejen- dele maa være forsynet med Nummer (dette meddeles ved Indtegningen).

Det er jo egentlig unødvendigt at anbefale Sommerlejren. Spørg blot dem, der allerede før har været med, og Du vil faa en saadan Lyst til at være med, at Du øjeblikkelig melder Dig.

Sommerlejrens Betydning for de Unge viser sig for hvert Aar at være større og større. Det muntre og frie Liv i Skov og ved Strand, levet med jævnaldrende og under ældre, kammeratlig, kyndig Ledelse, formaar paa forunderlig Maade at omskabe og forny Sindet, saa det bliver modtageligt for alt det bedste og største. Der bliver i Sommerlejren arbejdet henimod at naa: „En sund Sjæl i et sundt Legeme“. Vor Bøn er: at Gerningen maa lykkes.

Hovedafdelingen: Lørdag Aften d. 1. Juli — Onsdag Morgen d. 5. Juli.

Ungdomsafdelingen: Tirsdag Eftm. d. 11. Juli — Mandag Morgen d. 17. Juli.

Yngsteafdelingen: Fredag Eftm. d. 21. Juli — Torsdag Morgen d. 27. Juli

Hoved- og Ungdomsafdelingen maa befordre sig selv.

Yngsteafdelingen afrejser med Toget Kl. 4,00 Eftm. (Fri Rejse).

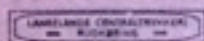
Indtegningen maa ske til *Aage Bendtzen*, K. F. U. M., inden 1. Juli mod Betaling af 7 Kr. for Ungdoms- og Yngsteafdelingen og 10 Kr. for Hovedafdelingen.

Ingen kan optages midt i et Hold!

Sommerlejrens Adresse: | For Breve: pr. Illebølle St.

Sønderskovgaard | For Pakker: pr. Longelse St.

Sommerlejrudvalget

Morgenparade for spejderne i "Sommerlejren" - omkring 1928, privat foto.

Søstrene Anna og Ruth Iversen henter vand, mens hesten græsser - 1932, privat foto.

Når de indendørs køjer med halm- eller tangmadrasser ikke slog til, blev telte slået op på pladsen omkring huset.

Vandforsyningen kom i begyndelsen fra den nærliggende brønd på naboens mark. Snart blev den erstattet af en vandboring nær ved køkkenet og mange år senere fra en brønd i lyngområdet.

I hegnet ind til naboens mark stod de små huse med hjerte i døren. De blev flyttet langs hegnet, når det dertil gravede hul var fyldt op. Omkring 1960 kom der et hus med tre WC'er, hvor man selv pumpede vand til skyl.

Lyskilden var petroleumslamper, og madlavningen foregik på brændekomfur. Eneste varmekilde var den stor pejs i sovesalen.

Den personlige hygiejne klaredes med etagevask ved de udendørs vaskebænke eller en tur i bølgen blå.

Huset bestod af køkkenet med et tilstødende "Tanteværelse" i den vestlige ende. Det store rum i midten af huset havde køjer langs væggene i tre etager og opholdsareal i midten.

Bag køkkenet var yderligere et rum, lederværelset, med adgang fra sovesalen.

Telefon kunne lånes på Sønderskovgård - eneste mulighed for kontakt til omverdenen.

Adgangen til "Sommerlejren" var via markvejen fra Sdr. Longelse, gennem Nebbe skov og videre henover engen. Oftest tog man Langelandsbanen til stationen i Sdr. Longelse og så på gåben eller cykel resten af vejen. Cyklen kunne også bruges hele vejen fra Rudkøbing.

Når muligheden for transport med hestevogn var tilstede, var det populært - specielt ved dagsture til lejren. Hestevogn blev de første år brugt til at fragte forsyningerne.

"Sommerlejren" før 1933, hvor den åbne pavillon blev en lukket tilbygning - privat foto.

Foto af "Sommerlejren" - fra omkring 1940 - fra Postkortbogen.

Når et KFUM/Ks yngstehold skulle på sommerlejr blev det annonceret i avisen samt på talrige opslag i byen. På den sidste gård før lejren, "Toftegård", forberedte man sig med saftvandsservering, når flokken kom forbi. Det var populært.

KFUM-spejderne så dagens lys i Danmark i 1911 og i Rudkøbing 10 år senere, og dermed opstod der yderligere efterspørgsel af "Sommerlejren". Ikke nødvendigvis med "tanternes" assistance.

Fra starten blev sommerlejren et fristed for ungdoms- og yngste-afdelingen i KFUM. Pigerne fik senere mulighed for at deltage i sommerlejre, men først flere år efter oprettelsen af KFUK i Rudkøbing.

I sommerperioden blev lejren således brugt i flere uger, og huset blev snart udvidet med en åben pavillontilbygning som spiseområde, der i 1933 blev en lukket tilbygning. Da ferieaktiviteter blev mere almindelige - ferieloven vedtoges i 1938 - begyndte også foreninger og skoler fra andre steder i landet at få interesse for stedet, og efterhånden blev udlejningen af lejren sat i system.

"Sommerlejren" blev drevet som en underafdeling af KFUM i Rudkøbing, der tog sig af pasningen og vedligeholdelsen samt regnskabet og udlejningen af lejren.

Efterhånden som "de grønne spejdere" voksede i antal, og også pigespejderne gjorde deres indtog på øen, blev disse de dominerende brugere af "Sommerlejren". Formanden for "Sommerlejren", skomager Harald Hansen, kunne i foråret 1954 berette, at der havde været fuld udlejning i hele ferieperioden i 1953, og at den kommende sommer allerede var fuldt optaget.

Samme år afholdt KFUM-spejderne divisionslejr i pinsen med 150 deltagere liggende i telte i Longelse Sønderskov og gdr. Lars N. Jørgensen som lejrleder.

Lejrens betydning:

De langelske grønne spejdere brugte oftest lejren udenfor sommerferien og udlejningsperioden, bortset fra ulveungernes årlige og berømte sommerlejr med Robert Ibsen som ulvefører.

Unge familier, hvor forældrene havde gode minder fra lejrophold fra deres barn- og ungdom brugte i 1950'erne lejren som fælles feriested, et stort sommerhus, - længe før kollektiver var blevet moderne.

Det har været kendetegnet, at unge mennesker fik uforglemmelige oplevelser i Longelse Sønderskov, så de enten viderebragte dem til deres børn, eller selv vendte tilbage som voksne eller gamle for at genopleve lejrlivet i nogle dage eller uger.

De såkaldte "Gamle Grønne" var en flok gamle spejdere, der i 1986, ved en 60 års fødselsdagsfest hos een af flokken, besluttede sig for at holde et årligt træf omkring Kr. Himmelfartsdagene i "Sommerlejren". De var en uvurderlig hjælp til vedligeholdelsen af huset og omgivelserne gennem 30 år.

Spejder- og familietræf i Longelse Sønderskov i 1955 - privat foto.

“Sommerlejren” 1948 til 1957. Foto på Byhistorisk Arkiv i Rudkøbing. Donation fra De grønne Spejderes ulveunger, i taknemmelighed.

Pigespejdere i øverste køje i 1962 - privat foto.

Drengespejderne vasker op i 1948 - privat foto.

De grønne pigespejdere havde i 1960'erne fast tradition med påske- og efterårsture til "Sommerlejren". Flokken bestod af et par patruljer, hvor de ældste var 14-15 år. Man cyklede med oppakning fra Rudkøbing og gjorde holdt på vejen ud ved Brugsen og især bageren i Sdr. Longelse mhp. proviantering. En af hofretterne var millionbøf og budding, og pigerne stod selv for madlavningen. Pejseren midt i sovesalen var et vigtigt omdrejningspunkt for opvarmning og ikke mindst for hygge- og snakkestunder. Køjerne inspirerede til vilde godnathistorier, så det kunne knibe med at falde i søvn. Naturen blev brugt til udvidelse af grænser, idet skoven, engene og stranden blev udforsket i al slags vejr, både dag og nat. Disse ture til lejren udviklede ansvarlighed samtidig med en trang til udforskning af omgivelserne og sig selv.

Udviklingen:

I løbet af årene blev lejrens standard højnet. Der blev bygget en toiletbygning med tre WC'er og nedgravet septiktank. Før dette var der foretaget vandboring og rørføring til køkken og toiletter.

I 1981 arvede "Sommerlejren" et nærliggende sommerhus. Efter ansøgning til Fyns Amts Fredningsnævn fik man tilladelse til opstilling af frk. Katrine Mortensens træhytte ved vestskellet nær den eksisterende bygning. Hytten blev navngivet "Lynghytten" og blev et fint supplement til lejren. Spejdere af begge køn hjalp til ved flytningen af huset, der blev sat på telefonpæle og trukket af sted med traktor.

Spejderne hjalp også til ved kystsikringen med halmballer, som Fredningsnævnet havde givet tilladelse til, med vurdering efter 2 år. Kystsikringen med halmballer og stenhøfderne har gennem årene øget sandstrandens bredde og højde i betydelig grad.

1998 blev "Sommerlejren" udvidet med en fløj på sydsiden, indeholdende bad og toilet til drenge og piger. Desuden blev der plads til et lederrum.

Fem år senere renoveredes køkkenet med opvaskemaskine, elkøkken og vægfliser fra gulv til loft. Vandforsyningen til hele sommerhusområdet var nu blevet kommunal.

bænke i middagssalen er tilbygget. Efter Krigen fik "De grønne Spejdere" for første gang et hold "Ulveunger" på "Sommerlejr" her, under ledelse af Robert Ibsen, bistøet af de to assistenter, brødrene Erik og Kaj Mortensen samt de to "Tanter" brødrenes søster Tove Mortensen og Roberts kone, Grethe Ibsen. Her tilbragte vi de 14 dage med rigtig "Lejrliv" og "Køkkentjenesten", konkurrencer i orientering, nattedyst, skattejagt, brobygning, grave sig under en bundgarnspæl lagt i sandet! Badning, afhentning af mælk i mælkejunger på gården, kartoffelskrælning og meget meget mere. Alle kom cyklende fra Rudkøbing – altid var vi hos cykelsmeden i Longelse – ventilgummi og luft samt lapperej – nogle havde 20 lapper på slangen – husk det var "Codangummislanger" noget værre efterkrigslo...! Men 40 friske glade ulveunger vendte solbrune hjem, fra en dejlig sommerlejr i Longelse Sønderskov.

En blandet flok i "Sommerlejren" omkring 1940 - privat foto, og beskrivelse af lejrlivet fra omkring 1950 - på et postkort. (Postkortbogen)

“Sommerlejren” omkring 1952 - privat foto.

Stenmonument sat af Gamle Grønne - inskription ved Lars Nistrup Jørgensen - privat foto.

Tekst:
“BRAVE MÆND
GJORDE LEJR
STEN SKAL STÅ
SLÆGTER MELDE
GAMLE GRØNNE
GJORDE MINDE
1990”

I 2014 gennemgik lejren en større renovering. Sovesalen midt i huset blev flyttet til den tidligere spisesal, og nye køjer blev installeret. Der er nu 31 sovepladser fordelt på fire rum og udlejningen af lejren viser, at det fortsat er et populært sted.

Brugerne er naturelskere, såsom spejdere, dykkere og jægere. Desuden bruges lejren af SFO'ere og til familiesammenkomster. Større spejderlejr har også fundet sted i nyere tid, med lejren som centrum og teltlejr på markerne omkring.

Moderniseringen er fortsat et "must" for lederne af lejren, og næste trin bliver WiFi - dækning af hele Longelse Sønderskov.

Afslutning:

For hundrede år siden udtænkte folkene omkring KFUM i Rudkøbing nogle gode fremadskuende tanker og fik etableret dette værested i Longelse Sønderskov, som i den grad har været anvendelig i mange år, med de moderniseringer tiden har fordret. Grundlæggerne havde indset betydningen af oplevelser i naturen for ungdommen, væk fra dagligdagen. Oprindeligt var hensigten også, at forkyndelsen om et kristent liv skulle være en del af oplevelsen.

Hvorledes fremtiden for KFUM og KFUK's "Sommerlejr" i Longelse Sønderskov vil forme sig, er på nuværende tidspunkt usikkert. Forkyndelsen om det kristne liv er ikke længere fremherskende, og om tilhørsforholdet til KFUM og KFUK's moderorganisation kan bære dette, vides ikke.

Men den beskrevne betydning af lejren for så mange mennesker gennem hundrede år, vil forhåbentlig kunne indgive styrke og mod til at drive lejren videre på en eller anden facon.

Luftfoto af "Sommerlejren" i Longelse Sønderskov i 2014 - privat foto.

Kilder: Arkivalier, Langelands Avis, Langelands Folkeblad, Rudkøbing Byhistoriske Arkiv. Vagn og Ulla Dahlslund, Rudkøbing, Birte Hansen, V. Skerninge, Jens Jakob Rabjerg, Rudkøbing.